

De Natuurbeschermingswet en de entomologie

door de

Commissie voor Inventarisatie en Natuurbescherming

De lijst van beschermde plant- en diersoorten, in 1973 als besluit toegevoegd aan de Natuurbeschermingswet, wordt herzien. De verantwoordelijke Minister verzocht de Natuurbeschermingsraad de lijsten van beschermde plant- en diersoorten nog eens kritisch door te nemen en, waar nodig, uit te breiden. Wat betreft de diersoorten gaf de Natuurbeschermingsraad die opdracht door aan zijn Commissie voor de Faunabescherming, die zich daar afgelopen jaren intensief mee bezighield. Op de Lentevergaderingen van 1983 en 1984 werd u daarover al iets verteld. Er komen meer insecten op dan in het verleden, toen alleen het Vliegend Hert en de Grote Vuurvlinder bescherming kregen. Van een aantal insectengroepen waar wat meer van bekend is zullen nu soorten op de lijst worden opgenomen: Ephemeroptera, Odonata, Hemiptera, Neuroptera, Hymenoptera, Coleoptera, Lepidoptera.

Als entomologen staan wij enigszins ambivalent tegenover dit soort wettelijke maatregelen. Voor de bedreiging van „onze” insecten komen wij graag op en wij zien niets liever dan dat de achteruitgang, die wij in zo vele groepen waarnemen een halt wordt toegeroepen. We realiseren ons echter ook direct dat insecten niet gered worden door een wettelijke maatregel, die het verzamelen ervan verbiedt. Insecten worden bedreigd door verdwijnen van hun biotopen, door cultuurtechnische maatregelen als kanaliseren van beken en ruilverkavelingen, door vervuiling van oppervlaktewateren en verlaging van de grondwaterspiegel. Daardoor verdwijnt de rijke schakering van terreintypen, de gevarieerdheid van onze natuur en blijft er een veel een-toniger landschap over. Overhoekjes verdwijnen of gaan in kwaliteit achteruit doordat ze niet meer extensief benut worden. Zelfs in onze reservaten was het voor de insecten niet altijd ideaal, omdat het beheer meestal was toegespitst op het in stand houden van de karakteristieke vegetatie. De daartoe gebruikte middelen waren niet altijd even gunstig voor de daar voorkomende insecten. Ook dat moest geleerd worden. Een lang proces van vallen en opstaan en bijsturen van vormen van beheer. Trouwens, ook reservaten zijn niet altijd veilig voor diepe ontwatering en instuivende kunstmest, zeker de kleinere niet.

Of ruim tien jaren van bescherming de Grote Vuurvlinder en het Vliegend Hert geholpen hebben om hun achteruitgang te stuiten, wellicht zelfs de populatie(s) te laten toenemen, is natuurlijk nog maar de vraag. Die vraag is ook wel gesteld, maar niemand kon er antwoord op geven. Ze zijn er in ieder geval niet aantoonbaar beter op geworden. Negatieve effecten zijn wel op te noemen. Zo steeg de handelswaarde van de Grote Vuurvlinder op de buitenlandse insectenbeurs tot het vijftigvoudige. Dat bleek voor sommige op handel ingestelde geesten te aantrekkelijk en leidde daarom tot het toch proberen te verzamelen van deze zeldzame soort. Zo de overtreding al werd ontdekt, dan had de wet in ieder geval toch een onbedoeld resultaat gehad.

Wat ons met de wettelijke maatregel kan verzoenen is de aandacht die de Minister vraagt voor het instrument van de gebiedsbescherming, waar hij meer dan vroeger gebruik van wil gaan maken. Men moet zich voorstellen dat het voorkomen van één of meer op de lijst staande soorten in een bepaald terrein voor de Minister aanleiding zou kunnen zijn dat gebied een bepaalde bescherming te geven, bijv. door aangepast beheer. Het is best te verwachten dat er op die manier plaatselijk iets voor insecten kan worden gedaan.

De strekking en toepassingsmogelijkheden van de huidige wet zijn van dien aard dat, na uitbreiding van de lijst, verzamelen, kweken en collectievorming van insecten voor bepaalde groepen ernstig belemmerd zal worden. Dit werkt demotiverend voor entomologen. Dit wordt nog versterkt, blijkens de ervaringen in Duitsland, door reacties van het grote publiek dat het insectenverzamelen dan als een wetsovertreding zal zien. De instandhouding en ontwikkeling van de entomologische wetenschap werd en wordt nog steeds voor een zéér belangrijk deel ge-

dragen door mensen die deze wetenschap in hun vrije tijd beoefenen. De huidige wetgever lijkt met deze belangen een rekening te zullen gaan houden.

Bij de ambtelijke natuurbescherming bestaat vaak het idee, dat verzamelen van dieren de grote achteruitgang moet verklaren, of in ieder geval een grote bedreiging vormt. Dat mag zo zijn voor vuurpadjes in de laatste drinkpoelen of voor boomkikkers, maar daar zit dan ook een grote groep van terrariumhouders, waaronder handelaars in dat soort dieren, met grote voortvarendheid achteraan. Mogelijk geldt het ook enigszins voor koepelbouwende mieren, die —in sommige streken meer dan elders— bedreigd worden door spitters naar poppen. Die schijnen zeer in trek te zijn bij kooivogels. Voor zeldzaam geworden of geheel verdwenen spinnen, sprinkhanen en steenvliegen kunnen wij die beschuldiging direct van de hand wijzen. Er wordt door mensen die dat beweren natuurlijk vooral gedacht aan dagvlinders, waar een leger niets ontziende prikkebenen achteraan zou zitten. Theoretisch is het best denkbaar, dat een soort door verzamelaars geheel wordt weggevangen. Maar dan moeten andere oorzaken er al toe geleid hebben dat zo'n soort nog maar op één klein terrein voorkomt. Samen met een wat slechte zomer zou intensief verzamelen dan inderdaad de genadeklap kunnen geven. Voorbeelden zijn er eigenlijk niet van.

Wellicht geheel ten overvloede wijzen wij u nogmaals op uw verantwoordelijkheid ten opzichte van de bedreigde insekten in eigen land, even goed als in het buitenland.

— Verzamel nooit meer exemplaren dan voor het determineren en documenteren van het faunistisch gegeven nodig is. Op een bekende vindplaats hoeft u eigenlijk alleen maar te observeren. Grote terughoudendheid is altijd geboden, vooral ook bij soorten die zeldzaam heten te zijn en waarvan u opeens exemplaren vindt. Eén of enkele exemplaren als vergelijkingsmateriaal en bewijsstuk is voldoende om ook anderen zekerheid te kunnen geven. Zo'n populatie moet ook in volgende jaren bestudeerd kunnen worden.

— Wie wel eens met beheerders van terreinen heeft gepraat weet hoe verontwaardigd die kunnen zijn over schade aan hun terrein als bijproduct van natuurstudie: platgetrapte vegetatie, omgewoelde grond, afgeslagen bloemstengels, afgebroken takken, omgekeerde stenen en boomstammen. De kunst is natuurlijk om zo onopvallend mogelijk te werk te gaan en zo weinig mogelijk inbreuk te doen op de vegetatie en fauna ter plaatse. Bedenk dat een vergunning voor het verzamelen in een reservaat of een particulier terrein geen vrijbrief is voor onbelemmerd zijn gang gaan. Verknoei het niet voor een volgende aanvrager voor een vergunning.

Het van kracht worden van de nieuwe lijst zal stellig zijn gevolgen hebben voor ons entomologen. Men zal meer gecontroleerd worden op mogelijke overtredingen. De Commissie voor Inventarisatie en Natuurbescherming heeft zich dat maar al te zeer gerealiseerd. Het bestuur van onze vereniging heeft op haar voorstel een brief geschreven aan de Minister, waarin gewezen werd op de dreigende belemmering van het onderzoek aan insekten door onze leden, die daarin niet alleen een zinvolle vrijetijdsbesteding vinden, maar bovendien erg veel bijdragen aan onze kennis over de insekten. De nu lopende karteringsprojecten van dagvlinders en loopkevers zouden zonder hen niet mogelijk zijn geweest, om maar eens wat te noemen. Minder bekende en opvallende groepen krijgen dankzij hen ook aandacht. De Minister heeft nog niet geantwoord.

p.a.: Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, postbus 9517, 2300 RA Leiden.